

De aanstelling van Adrianus Roberti tot schepen en griffier van de schepenbank van Ordingen, 1784

Rombout Nijssen

In het begin van de zeventiende eeuw verwerft de balije Biesen van de Duitse Orde de heerlijkheid Ordingen. Van dan af treden de landcommandeurs van Alden Biesen of de commandeurs van Ordingen op als heren van Ordingen. Tot hun voornaamste bevoegdheden als plaatselijke heren behoort het aanstellen van een gerechtsofficier die verdachten van misdrijven vervolgt, en het aanstellen van de schepenen die als rechters in de plaatselijke schepenbank zetelen. Op 20 augustus 1784 stelt landcommandeur von Reischach die op dat moment als ambassadeur in Den Haag verblijft¹, Adrianus Roberti aan tot schepen en griffier van de schepenbank van Ordingen. Bij die gelegenheid krijgt Roberti een uitgebreide *instructie* mee over de wijze waarop hij die griffiersfunctie moet uitoefenen. Als hij op 13 september 1784 in handen van de schout een eed aflegt, wordt zijn aanstellingsbrief met de instructie geregistreerd in het gichtregister van de schepenen van Ordingen. Omdat bronnen over de ambtsuitoefening van een schepenbankgriffier in het graafschap Loon niet talrijk zijn, wordt de tekst hieronder uitgegeven.

De tekst leert ons dat de schepenen van Ordingen op 13 september, om twee uur in de namiddag, in een bijzondere vergadering bijeenkwamen om hun nieuwe ambtgenoot in hun midden op te nemen. De schepenbank bestond toen nog uit vier leden: Lambertus Roberti, die ook schout was, Godefridus Claes, Petrus Coemans en Herman Schevenels. De nieuweling legde zijn aanstellingsbrief aan de zetelende schepenen voor, en verzocht hen hem als schepen en als hun griffier te *admitteren*. Na nazicht van zijn aanstellingsbrief werd hij uitgenodigd om in handen van de schout een eed af te leggen, waarna de schepenen hem *admitteerden* of opnamen in de functies waarin hun heer hem aangesteld had.

De aanstellingsbrief

Alsof zijn onderdanen in Ordingen niet goed weten wie hij is, stelt de landcommandeur zich in de aanstellingsbrief voor Roberti uitvoerig voor. Frans Johan von Reischach is ridder van de Duitse Orde, *stadthalter van de ballije Alden Biesen*, commandeur in Alden Biesen en

Maastricht, heer van Gemert, Sint-Pietersvoeren, Gruitrode, Diepenbeek, Ordingen en Beverst², kamerheer, *generael feldtmarechal lieutenant*, extraordinair gezant en gevolmachtigd minister³ van de Duitse keizer⁴ bij de Staten-Generaal van de Verenigde Nederlanden.

Dan komt hij ter zake. Sinds het overlijden van Jan Paul Lintermans is *een schepenstoel ende de greffiersplaetse* van de schepenbank van Ordingen vrij, en gezien hij een *goedt ende vast betrouwen* stelt in de *vroomighijt en capacijt* van Adrianus Roberti, heeft hij deze *de voorschreven schepenstoel en greffiersplaetse gnaedighst vergunt en verleent*. Dan volgt de instructie met regels voor de manier waarop Roberti de griffiersfunctie moet uitoefenen.

Bij het uitvoeren van zijn taak moet Roberti steeds *getrouw, holt ende gehoorsaem* zijn aan de Duitse Orde, en zich zowel *in saken van syn officie als daerbuijten* richten op het *profijt ende welvaert* van de landcommandeur en van de Duitse Orde (art. 1).

Voor de Duitse Orde, haar gerechtsofficier en haar rentmeester in Ordingen zal hij *altoos gratis* moeten werken, de armen moet hij dienen *om Godts wille* en van vermogenden mag hij voor zijn diensten niet meer dan *de behojrelijke rechten* aanrekenen (art. 2).

Als griffier moet hij op alle bijeenkomsten of *genachten* van de schepenbank aanwezig zijn, zowel op de gewone veertiendaagse zittingen, als op de bijzondere of *extraordinaire* bijeenkomsten die de gerechtsofficier bijeenroept als er strafzaken afgehandeld moeten worden. Hij moet op iedere rechtszitting het rolregister aanvullen, *sonder faveur*, en recht helpen doen *naer syn best verstandt, vermogen ende conscientie* (art. 3). De registers die het archief van de schepenbank vormen moet hij *tot derselver securityt* in de commanderij bewaren, *in eene goede coumpe oft kiste*. Enkel de actuele rol- en gichtregisters mag hij thuis bewaren. Die moet hij naar iedere zitting van de schepenbank meenemen en ze op verzoek aan de schepenen voorleggen (art. 4).

Zodra de registers van de schepenbank aan hem overgedragen zullen zijn, moet hij er een lijst van opmaken met het begin- en eindjaar van ieder register. Die lijst, of een afschrift ervan, moet naar Maastricht gestuurd worden, om daar in het archief van de balije bewaard te worden (art. 12).

Akten die door minstens twee schepenen *gepasseert, geapprobeert ende onderteekent* zijn, moet hij *net ende correct* registreren. Bij het registreren van akten moet hij die werkelijk in het register overschrijven, zonder bladeren onbeschreven te laten. Ieder register moet hij foliëren en er een index op maken. Aan iedereen die dat nodig heeft moet hij *op versouck* en *zonder dilaije ofte uystel* afschriften uit het gichtregister afleveren (art. 5, 6, 7 en 8).

De kist waarin het archief van de schepenbank bewaard wordt, moet van *twee differente slooten* worden voorzien. Een sleutel is voor de gerechtsofficier en de andere moet de griffier bijhouden. De kist mag maar geopend worden in aanwezigheid van de gerechtsofficier

en minstens één schepen, en zodra *de vereijdsde extracten gemaekt zijn* moeten de boeken *aenstonts weer in de coump gelijf ende daerin gesloten worden* (art. 9 en 10). Tenzij er daarover al een andere regeling van kracht zou zijn, staat de landcommandeur de griffier toe voor opzoekingen van akten die minstens 21 jaar oud zijn 21 stuivers⁵ aan te rekenen, die hij met de schepenbank moet delen (art. 11).

Voordat de nieuwe griffier aan de slag kan gaan moet hij een eed van trouw afleggen in handen van de gerechtsofficier van Ordingen. In die eed moet hij beloven zich stipt te zullen houden aan de instructie van de landcommandeur en zijn ambt te zullen uitoefenen zoals *eenen eerminnenden vroomen ende vigilanten schepengriffier ofte secretaris toestaet* (art. 13).

Tot slot beveelt de landcommandeur de gerechtsofficier en de schepenen van Ordingen Roberti de eed af te nemen, hem als hun griffier te erkennen en hem *alle rechten ende emolumenten die vanaudts eenen schepen ende secretaris wettiglyk toegestaen hebben* te laten toekomen.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenen van Ordingen*, nr. 24, f° 1 r° - 2 v°.

Commissie des greffiersampt en schepenestoele voor den heer Adrianus Roberti

Op heden extraord. den 13 septembris 1784, ten twee uren naermiddagh, is voor ons Lambertus Roberti, scholtus, Godefridus Claes, Petrus Coemans ende Herman Schevenels, schepenen der justitie Ordingen, gecompareert sieur Adrianus Roberti, denw[elcken] aen ons heeft voorgelydt syne commissie van het secretaris ende schepenampten deser justitie, welkers teneur hiernaer sal volgen, versoekende voor alsulken geadmitteert te worden, in welk redelyk versouck condescenderende en naer gepresteert te hebben den eedt van trauwe in handen van onsen scholtus, hebben wij den selven voor alsulken geadmitteert, en is in hoeden van weth gelijdt.

Tenor commissionis

Wij Franciscus Joannes Nepomucenus Fidelis, vrijheer van Reischach des hoogen Duytschen Ordens ridder en stadthalter der balleij Alden Biesen en Nederlanden, commandeur tot Alden Biesen en Maastricht, vrijheer van Gemert, St Peetersvoeren en Gruytrode, vrijblanderheer van Diepenbeek, heere tot Ordingen, Beverst en Damrijs, kamerheer, generael feldtmarechal lieutenant extraordinaire gesande en gevolmachtigde minister van haare Roomsche keyserlyke ende koninglyke majesteijt bij haare hooghmoegende de heeren generaal staaten der Vereenigde Nederlanden etc. etc, doen condit ende verclaeren hiermede dat alsoo door het overlijden van d'heer Jan Paul Lintermans een schepensterol ende de greffiersplaatse van onse heerlykhijt van Ordingen tans is vaccerende, wij ons goedit ende

vast betrouwen gestelt hebbende op de vroomighijt en capacitijt van den eersamen Adrianus Roberti, aen den selven de voorschreven schepenstoel en greffiersplaetse gnaedighst vergunt en verleent hebben sooals wij hem die selve hiermet en kraghte deeser vergunnen en verleenen, in dier voegen nochtans

1° Dat hij ons ende onsen hoogen orden ten allen tyde sal moeten getrouw, holt ende gehoorsaem sijn, sonder sigh tegens ons ofte den selven in wat sake, voorval ofte qualityt het sije, te zullen meugen laten gebruiken dan integendeel, zoo in saken van syn officie als daerbuijten ons ende des hoogen ordens profijt ende welvaert moeten zoeken ende naer mogelijkheid trachten te vervoorderen.

2° Zal ons ende den hoogen orden, wie oock onsen officier ende rentmeester altoos gratis, de armen om Godts wille ende den vermogenden tegens de behojirelijke rechten moeten dienen.

3° Zal niet alleenelyk op alle genachten oft gewoonelyke gerechtsdagen, maer oock soo dicwils onsen officier voor noodigh zal vinden de justitie extraordinarie te convoceren, daerbij moeten compareren, de rolle sonder faveur ofte port van iemant beschrijven ende recht helpen administreren naer syn best verstandt, vermogen ende conscientie.

4° Zal de registers der justitie niet meugen verdragen tot d'eene oft d'andere plaetse, maer tot derselver securityt die moeten laeten berusten in eene goede coumpe oft kiste op de commanderije, uytgenomen nochtans de loopende gicht ende rollregisters, dewelke hij mede naer hujs zal meugen nemen, doch alle genachedagen moeten voorbrengen ende voor de justitie openleggen.

5° Zal gehauden sijn aenstons alles net ende correct te registreren ende aen eenidereen op versouck zonder dilaije ofte uytstel copie te leveren van hetgene sal moeten hebben, bezonderlyck als den eenen ofte den anderen bij gebreek ofte uyt manquement van dusdanige copien ofte extracten achterdeel oft schaede zaude konnen lyden.

6° Zullende echter geene gichten ofte ander judiciele acten meugen registreren als tenminsten deur twee schepenen gepasseert, geaprobeert ende onderteekent sijnde.

7° Zal alles in de registers moeten schrijven, oock alles vervolgens registreren zonder eenige blaeder over te slaen oft tuschen bijde in blanco te laten, veel minder eenige gichten op particuliere oft besondere blaeden te schrijven ende dese in het gichtboek te leggen in plaetse van te registreren.

8° Zal oock in gevalle geenens klepper oft index in den loopenden gichtregister zaude sijn, daerin eenen moeten maeken naer alvorens allen de blaeder ofte folia te zullen genummereert hebben, hetwelck oock met die volgende gichtregisters zal moeten gedaen worden.

9° Zal alleen geen access tot de coumpe meugen hebben, maer gelykerwijs deselve met twee differente slooten sal moeten versien en aen den officier ofte justitie eenen sleutel ende den anderen aen hem gegeeven worden, alsoo sal oock den eenen zonder den anderen de voors[chreven] coumpe niet meugen openen ende wat daeruyt nemen, maer

10° Zoo dickwils als er eenige extracten te maeken sullen sijn ofte iets moeten naergesien worden uyt ofte in de boucken berustende in de coumpe, zulx moeten geschieden in praesentie van den officier ende eenen schepen ofte tenminsten van eenen van bijde ende de vereijdsde extracten gemaakt zijnde, die boucken aenstonts weer in de coump gelijt ende daerin gesloten worden.

11° Zal met de justitie voor coumpgeldt van alle gichten, transporten ende proceduren over de eenentwintigh jaeren audt zijnde, eenentwintigh stuyvers meugen genieten, te wae-re het gebruyk dien aengaende aldaer zaude verschillen van hetgeene op andere plaetsen geobserveert wordt.

12° Zal een recepisce van de registers dewelke hem sullen overgelevert worden moeten van zich geven ende daerin alvorens exprimeren den dagh, maendt ende jaere waermede dusdanige registers begonst sijn ende komen te eindigen, welk recepisce aenstonts naer Maastricht zal behooren te zenden om aldaer op de archive gelydt ende bewaert te worden.

13° Zal niet alleenelyck in handen van onsen officier ende de justitie den gewoonelijken eedt van getrauwighijt moeten doen, maer sigh oock reserveren ende verobligeren alles stiptelyk te sullen observeren wat dese commissie ende instructie is inhaudende ende verders doen al wat syn ampt van hem is vereijschende ende eenen eerminnenden vroomen ende vigilanten schepengriffier ofte secretaris toestaet, zullende in cas daertegens quame te handelen, sigh goedwilliglyk moeten submitteren aen alsulke correctie ofte straff als wij ofte onse successeurs goetd zullen vinden hem te geven ofte op te leggen, met renuntiatie aen allen exceptien, rechten, beneficien ende privilegien waervan sigh eenigsints saude konnen bedienen.

Bevelen oversulx aen onsen officier, scheepen ende onderdaenen tot Ordingen dat sy den gemelden Adrianus Roberti naerdatt hij in den gewoonelyken eedt sal syn gestelt worden voor schepengriffier ofte secretaris zullen hebben aen te nemen, te erkennen, te eeren ende te laeten genieten alle rechten ende emolumenten die vanaudts eenen schepen ende secretaris wettiglyk toegestaen hebben, want het ons alsoo gelieft, sullende dese instructive commissie eghter maer dueren tot onse revocatie, dewelke ons ten allen tyde vrij sal staen. In oirkonde hebben wij deselve met eygene handt onderteekent ende met onsen gewoene-lyken zegel laten becraghtigen. Gegeven 's Graavenhaage den 20 august 1784. Signatum: Reischach stadthelder.

- 1 Frans Johan van Reischach was landcommandeur van de balije Biesen vanaf 1784. Hij was de laatste landcommandeur in het ancien régime en maakte de afschaffing van de landcommanderij mee toen hier de Franse revolutionaire wetgeving werd ingevoerd.
- 2 Hij voegt ook Damereis toe aan de lijst van plaatsen waarvan hij heer is, maar Damereis is niet zozeer een heerlijkheid maar een landgoed in het bezit van de Duitse Orde, op de grens van Diepenbeek en Beverst.
- 3 Ambassadeur dus.
- 4 Jozef II.
- 5 Geldbedragen worden in de achttiende eeuw uitgedrukt in guldens, stuivers en oorden. In een gulden gaan twintig stuivers, en een stuiver is vier oorden waard.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaen 4
3500 Hasselt